

Visioita historiasta

Revisioning History. Film and the Construction of a New Past. Edited by Robert A. Rosenstone. Princeton Studies in Culture/Po wer/History. Princeton University Press: Princeton, New Jersey 1995. 255 s.

Revisioning History -artikkeli-kokoelman toimittaja Robert A. Rosenstone on kalifornialainen historian professori, joka on elokuvatutkijoille tullut tutuksi lähinnä *American Historical Review*'n elokuva-toimittajana. AHR oli yksi ensimmäisistä historiallisista aikakauskirjoista, joka kiinnitti huomiota myös elokuvallisesti kirjoitettuun historiaan. Rosenstone julkaisi ensimmäisen kirjansa jo vuonna 1969 amerikkalaisten vasemmistolaisten osallisuudesta Espanjan sisällissotaan. Tunnetuimman teoksensa *Romantic Revolutionary: A Biography of John Reed* hän julkaisi vuonna 1975. Harvan historiantutkijan työ päättyy elokuvantekijöiden käsiin, mutta näin kävi Rosenstonelle: Warren Beatty ohjasi kirjan pohjalta elokuvansa *Punaiset* (Reds, 1981), jonka valmisteluun Rosenstone osallistui historiallisena asiantuntijana.

Viime vuodet Rosenstone on kirjoittanut ahkerasti juuri elokuvasta historiankirjoituksena. Hän toimitti Espanjassa *Film-Historia*-lehden historiallisen elokuvan erikoisnumeron (1/1995) ja julkaisi hiljattain myös omia artikkeleitaan kokoelmana *Visions of the Past: the Challenge of Film to Our Idea of History* (Harvard

University Press 1995). *Revisioning History* -kokoelma ilmestyi jo alkuvuodesta. Se koostuu Rosenstoneen alkusanoista ja 13 elokuva-analyysistä. Tekstit ovat hyvin erilaisia, mutta niillä on yhteinen intressi, pohtia vakavasti millaisia historiallisia kertomuksia elokuvan keinoin on kerrottu.

Rosenstoneen esipuhe alkaa oudolla väitteellä, että "no work before this has ever taken the historical film on its own terms as a way of seriously thinking the past". Tämä väite on tietenkin täysin perätön, sillä historiallisesta elokuvasta on kyllä kirjoitettu "vakavasti" aiemminkin. Ajatellaanpa vaikka Anton Kaesin kirjaa *From Hitler to Heimat* tai Pierre Sorlinin kirjaa *The Film in History*. Toisaalta Rosenstone on oikeassa siinä mielessä, että useimmiten historiallisia elokuvia on arvioitu lähinnä valmistumisajankohtansa poliittisten ja sosiaalisten ilmiöiden heijastumina tai valkokankaalle siirrettyinä kirjoina – sen sijaan että olisi vakavasti pohdittu, mitä lisättävää elokuvalla on ollut historianäkemyksellemme. Mutta esimerkiksi Kaesin kirjaan tämä argumentti ei päde. Kaes osoittaa, että saksalaiset elokuvat kirjoittivat arkipäivän historiaa paljon ennen historiantutkijoita!

Rosenstoneen kiinnostuksen kohteena ovat ennen kaikkea tuoreet historialliset elokuvat: klassiset historialliset seikkailut hän hylkää melko yksioikoisesti toteamalla, että "perinteinen draama on kyvytön käsittelemään vakavan historiallisen representaation" ongelmia. Eikö lähtökohdan pitäisi olla, että kaikki historiallinen fiktio muokkaa käsitystämme menneisyydestä

ja on siksi kiinnostavaa?

Revisioning History -kirjan elokuvat on valikoitu kategoriasta, jota Rosenstone kutsuu nimellä "the New History film". Tämä on tietoinen viittaus historiankirjoituksen puolelle, jossa "New History" on viitannut 60-luvun jälkeisiin uusiin historiantutkimuksen muotoihin (arkipäivän historia, mikrohistoria, mentaliteettien historia, naishistoria, jne.). Niinpä teoksessa ana lysoidaan mm. sellaisia elokuvia kuin *Eijanaika* (Shohei Imamura, 1981), *Tähtikirkas yö* (Taviani-veljekset, 1983), *The Moderns* (Alan Rudolph, 1988) ja *Walker* (Alex Cox, 1987).

Rosenstone on pyrkinyt luokittelemaan näitä historiallisia elokuvia jakamalla kirjan kolmeen osaan: "Contesting History", "Visioning History", "Revisioning History". Historian kiistämällä hän tarkoittaa sitä, että elokuva kyseena-laistaa metakertomuksen, jolle historiallinen tieto rakentuu (esim. modernisaa tietoa, vastarintaliike, renessanssi), tai kiistää pienempiä "totuuksia" tai vakiintuneita käsityksiä. Tähän kategoriaan on sijoitettu esimerkiksi *Tähtikirkas yö*, joka kiistää vastarintaliikkeen heroismin kertomalla tarinan nuoren tytön näkökulmasta. Historian visioinnissa taas voi olla kyse poeettisesta tai metaforisesta suhteesta menneeseen. Samalla on usein kuvattu yksilön elämää laajojen tapahtumien tai abstraktien prosessien muovaamana. Tästä ovat esimerkkejä Alain Resnais'n *Hiroshima mon amour*, jossa ydinkatasatrofia kuvataan rakastavien muistojen välityksellä, ja Tomas Gutierrez Alean *Muistoja alikehityksen vuosilta*, jossa kuvataan Kuu-

ban vallankumousta Havan-
naan jääneen vieraantuneen
porvarin näkökulmasta.

Viimeisessä kategoriassa
historian revisiointiin tähtäävät
elokuvat pyrkivät luomaan
"ainutkertaisen tarinan" men-
neestä. Samalla myös elokuvan
oma kertomuksellisuus tuo-
daan voimakkaasti esille, ja
historiankirjoitus kyseenalais-
taa tai suhteellistaa oman näke-
myksensä. Tähän ryhmään on
luokiteltu Hans-Jürgen Syber-
bergin *Hitler - ein Film aus
Deutschland* ja Alex Coxin
Walker.

Kaiken kaikkiaan Rosen-
stonen luokittelun ja itse essei-
den välillä vallitsee jonkinlainen epäsuhta. Kirjan argumen-
tiksi nostettu kolmijako ei
monessakaan analyysissä nou-
se esille. Pikemminkin analyysit
tuntuvat horjuttavan jaottele-
mista. Esimerkiksi metakerto-
muksien kiistäminen tulee esil-
le hyvin monessa elokuvassa.
Samoin voitaisiin *Tähtikirkas
yö* aivan yhtä hyvin nähdä
"visiointina", poeettisena his-
toriaana.

Revisioning History -kokoel-
man esseet ovat pääasiassa his-
toriantutkijoiden kirjoittamia.
Tekstejä lukiessa mieleeni
nousee viimeisyyskuinen IAM-
HIST-konferenssi Berliinissä,
jossa (ainakin muutamat) his-
toriantutkijat totesivat olevansa
lähdekritiikin ammattilaisia ja
kyllästyneensä elokuvatutkijoi-
den jatkuvaan muistutteluun
"ettei elokuva ole totta".
Revisioning History - teokses-
sa lähdekritiikki loistaa poissa-
olollaan. Vain harvoissa es-
seissä on pohdittu elokuvan
funktionaalista kenttää: kuka
lähteen on luonut, kenelle,
koska ja miksi. Jos pohditaan
"vakavasti" historiallisen elo-
kuvan kontribuutiota, pitäisi

mielestäni arvioida esimerkik-
si, kenelle elokuva on suunnat-
tu, miksi elokuva luo juuri sel-
laisen tulkinnan menneisyy-
destä kuin se luo, millaisten
tulkintojen kanssa elokuva käy
dialogia, onko elokuva vain
yksi tulkinta vai sisältääkö se
monia?

Omaan arvoonsa esseiden
joukosta kohoaa Sumiko
Higashin artikkeli "Post-
modernism versus Illusionist
Narrative", jossa rinnastetaan
kaksi 80-luvun historiallista
elokuvaa, *Walker* (1987) ja
Mississippi Burning (1988).
Kaiken kaikkiaan vertaileva
ote tuntuu kantavan paljon
enemmän hedelmää kuin yksit-
täisten elokuvien lakoninen
analyysi. Lisäksi Higashi jat-
kaa Rosenstonen aloittamaa
keskustelua. Higashin argu-
mentti on, että *Walker* ja
Mississippi Burning voidaan
palauttaa historiankirjoituksen
perinteeseen ja sitä kautta laa-
jemminkin länsimaiseen ta-
paan representoida mennyttä.
1900-luvun historiankirjoituk-
sen hän jakaa karkeasti kah-
teen lohkoon, modernistiseen
saksalaiseen perinteeseen ja
postmodernistiseen Uuteen
Historiaan, jota henkilöi
Fernand Braudel. Jako on tie-
tysti karkea, mutta kiehtova.
Modernistisen saksalaisen pe-
rinteen sijasta voisi aivan yhtä
hyvin puhua historismista,
jonka ideaalina oli kirjoittaa
menneisyydestä rankelaisittain
"wie es eigentlich gewesen
ist". Historismin käsitys oli,
että tutkija voi riisua yltään
oman aikansa käsitteistön ja
todella kirjoittaa menneisyy-
destä "niin kuin asiat olivat".
Kerronnan tasolla tämä johti
siihen, että tutkija häivytti
oman persoonansa ja loi illu-
sion siitä, että menneisyys ker-

toi tarinansa itse. Kielitieteilijä
Emile Benveniste totesikin,
ettei historioitsija "koskaan
sano 'minä' tai 'sinä', ei 'tääl-
lä' eikä 'nyt'". Historiallisen
elokuvan puolella tätä suun-
tausta vastaa Higashin mukaan
illusionistinen kerronta, jota
Mississippi Burning edustaa.

Uuteen Historiaan, jolla
Higashi tarkoittaa ranskalaisen
Annales-koulukunnan aloitta-
maa muutosta, liittyi sen sijaan
dialoginen suhde menneeseen.
Tutkija ei voi hylätä oman
aikana käsitteitä, mutta hän voi
käydä keskustelua menneen
maailman kanssa ja näin lähes-
tyä kohdettaan. Higashin mu-
kaan *Walker* voitaisiin nähdä
juuri tällaisena dialogisena his-
toriankirjoituksena. Illusionis-
tisen kerronnan lineaarisen aik-
kakäsityksen sijasta postmo-
derni historiallinen elokuva
pyrkii toteuttamaan braudeli-
laista "ajan tilallistamista",
diakronisen ja synkronisen
ajan yhdistämistä. Suhde ai-
kaan onkin erityiskysymys,
jota koko kirjassa olisi sietänyt
pohtia perusteellisemmin. Aja-
tus "ajan tilallistamisesta" tun-
tuu keskeiseltä koko viime
vuosikymmenien historiallisen
elokuvan kannalta.

Hannu Salmi